

Бачинський Дмитро (м. Чернівці)

РЕЦЕНЗІЯ

**на монографію Кіндрачук Надії Мирославівни
«За Україну незалежну (Роль Народного Руху у здобутті
незалежності України: 1989–1991 рр.)». — Івано-Франківськ:
«НАІР», 2013. — 208 с.**

Монографія Н.М. Кіндрачук «За Україну незалежну (Роль Народного Руху України у здобутті незалежності України: 1989–1991 рр.)» присвячена дослідженню громадсько-політичної діяльності Народного Руху України наприкінці 80-х — на початку 90-х рр. ХХ ст. у контексті відновлення української державності. Актуальність теми дослідження зумовлена об'єктивною потребою заповнення прогалин в історичній науці, що стосуються діяльності патріотичних сил в Україні в умовах панування радянської ідеології, партійної системи в цілому, проблем суспільно-політичного життя в УРСР в період заключного етапу існування СРСР. Вивчення історичного досвіду українського народу, боротьби Народного Руху України за здобуття державної незалежності України допоможе розв'язати практичні завдання, які постають в її громадсько-політичному житті в процесі розбудови української державності, творення української політичної нації на сучасному етапі. Саме тому проблема дослідження Н.М. Кіндрачук є актуальною в науковому, політичному та практичному аспектах, відповідає сучасним потребам вітчизняного наукового розвитку.

Наукова новизна й практична цінність даної праці полягає у тому, що в ній здійснена спроба дати об'єктивне, вільне від застарілих ідеологічних трактувань і штампів пояснення як уже відомих, так і нововиявлених фактів з історії боротьби НРУ за відродження української державності, значення НРУ у формуванні політико-правових та ідеологічних засад незалежної Української держави у 1989–1991 рр.

Для вирішення поставлених завдань Н.М. Кіндрачук опрацювала значне коло літератури, про що свідчить ґрунтовний історіографічний огляд. Ступінь обґрунтованості наукових положень забезпечила й солідна джерельна база дослідження, в тому числі архівні джерела, опубліковані документи, джерела особового походження — автобіографії, заяви, інтерв'ю, публічні виступи, спогади членів НРУ, державних діячів зазначеного періоду, матеріали преси та періодичних видань. Вперше уведено в науковий обіг чисельні архівні документи Центрального державного архіву громадських об'єднань України (Ф. 1; Ф. 270), Державного архіву

Донецької області (Ф. 326; Ф. Р-6800), Державного архіву Івано-Франківської області (Ф. П-1), Державного архіву Одеської області (Ф. 11), Державного архіву Тернопільської області (Ф. П-1), Державного архіву Чернівецької області (Ф. 1; Ф. 21), поточного архіву Івано-Франківської крайової організації НРУ, що дозволило значно ширше і об'єктивніше висвітлити роль Народного Руху України у здобутті незалежності України 1989–1991 рр. та зробити результати проведеного дослідження обґрунтованими і науково достовірними.

Кіндрачук Н.М. відзначила, що Народний Рух за перебудову створювався як організація національного відродження України, внаслідок чого навколо нього об'єдналися національно-свідомі сили всіх верств українського суспільства. Аргументовано, що в умовах всезагальної кризи, яка охопила Радянський Союз в кінці 80-х років ХХ ст., саме НРУ був тією політичною силою, що вирішила долю України на користь існування її як незалежної і самостійної держави.

Позитивною є повнота викладу змісту дослідження Н.М. Кіндрачук, в тому числі Першого всеукраїнського з'їзду НРУ (8–10 вересня 1989 р.) як етапної події на шляху творення майбутньої незалежної держави, зміни головної мети НРУ на Другому всеукраїнському з'їзді НРУ (25–28 жовтня 1990 р.): від Руху за перебудову до Руху за державну незалежність України. Комплексне застосування сучасної методології дозволило провести порівняльний аналіз програмних документів НРУ, діяльності крайових осередків Руху, зробити ґрунтовні висновки щодо їхньої активності в політичному житті України в 1898–1991 рр., простежити радикалізацію поглядів рухівців у напрямку підтримки ідеї незалежності України. Кіндрачук Н.М. виклала свою точку зору на процес еволюції концепції державності України в зазначений період, що відображає роль НРУ в переході від бездержавного до державного статусу української нації.

Вперше в українській історичній науці досліджено співпрацю НРУ та української діаспори у відродженні національної державності та аргументовано, що спільні дії Руху та діячів діаспори прискорили процес становлення України як демократичної, правової та незалежної держави. На думку Н.М. Кіндрачук, боротьба за незалежність Батьківщини була й частиною великої політичної місії української еліти за кордоном. Об'єднавши потенціал та творчі зусилля, НРУ та представники діаспори зробили вагомий внесок у відродження національної державності. Зарубіжні українці, за переконанням дослідниці, стали активними учасниками багатьох політичних мітингів, демонстрацій, культурно-освітніх акцій, проведених Рухом задля досягнення радикальних змін в економіці, політиці та в інших сферах життя України, відіграли значну роль у формуванні суспільної думки про Україну як державу, що бажає демократичних змін.

Запропонована структура роботи дозволила автору визначити напрямки, форми та методи діяльності організаційних підрозділів Руху у виконанні програмних рішень організації, з'ясувати роль Народної Ради, головною силою якої став НРУ, в прийнятті 16 липня 1990 р. Верховною Радою УРСР Декларації про державний суверенітет України, дослідити діяльність керівників НРУ проти підписання нового Союзного договору та дії під час спроби державного перевороту в серпні 1991 р. Якісно новий науковий і пізнавальний підхід міститься у дослідженні цілей НРУ у прийнятті Верховною Радою «Акта проголошення незалежності України» та проведенні Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. на підтвердження «Акта проголошення незалежності України», що мало значний вплив на розвиток національно-політичних процесів у суспільстві.

У даному монографічному дослідженні суттєво доповнені та поглиблені питання, що висвітлюють діяльність рухівських структур у різних регіонах України, агітаційно-пропагандистську роботу НРУ щодо підтримки серед населення ідеї державної незалежності України, форми співпраці НРУ з різноманітними організаціями українців за кордоном. Дослідницею встановлено, що протягом 1989–1991 рр. НРУ використовував різноманітні методи політичної діяльності задля підвищення політичної і громадської активності населення України. Найчастіше націонал-демократи вдавались до організації багатотисячних маніфестацій, мітингів, демонстрацій, під час яких сукупність національних символів та традицій, здобутків попередніх поколінь українських патріотів створювала великий інформаційний простір, альтернативний ідеології КПСР–КПУ. Відзначення Народним Рухом України важливих історичних дат, на думку Н.М. Кіндрачук, викликало політичну реакцію як на регіональному, так і на всеукраїнському рівні.

Цінною науково-практичною думкою можна вважати висновок дослідження про те, що в часи національного відродження Народний Рух України став ініціатором створення Української держави, проголосив ідею суверенності і незалежності України як першочергову. НРУ сприяв політизації суспільства, відігравав велику роль у залученні широких кіл громадськості в державотворчу діяльність, будівництві нової Української держави, ідеологічному єднанні населення Західної та Східної України. На думку Н.М. Кіндрачук, Українським націонал-демократам вдалося не лише активізувати громадянську та національну свідомість населення різних регіонів України, але й посприяти усвідомленню ними свого значення у розвитку політичного життя в межах республіки та на всесоюзному рівні, дати можливість збільшити вплив опозиційних структур та засвідчити авторитет і силу НРУ.

В монографії з'ясовано, що народна підтримка НРУ не була однаковою в різних регіонах України. Найбільш політично активним Рух був

у Львівській, Івано-Франківській, Тернопільській областях та м. Києві. Процес поширення діяльності НРУ на Сході та Півдні України, де організації Руху були суттєво слабшими та нечисленними, проходив повільніше.

Рецензована монографія має обґрунтовані наукові положення, достовірні нові твердження й висновки. Звернення автора до численних джерел, вітчизняної та зарубіжної літератури, дало можливість комплексно проаналізувати тенденції та особливості багатогранної діяльності Руху, його впливу на відродження української державності, утвердження незалежності України у 1989–1991 рр.

У підсумку зазначимо, що даній монографії характерна цілісність і логічність структурної побудови, органічний взаємозв'язок усіх розділів в якості пріоритетних напрямків досліджуваної проблеми, що дало змогу автору проаналізувати весь залучений ним до розгляду фактичний і теоретичний матеріал в історико-хронологічній і проблемній послідовності. Підсумки дослідження підбито у зважених і належним чином аргументованих висновках.

Ретельний аналіз і достатній рівень узагальнення багатого фактичного матеріалу сприяли об'єктивному та всебічному розкриттю досліджуваної проблеми. Тому, отримані наукові результати та ідеї належним чином структуровані, обґрунтовані й достовірні. Рівень їх апробації переконує у належній кваліфікації, цілеспрямованості, послідовності та наполегливості дослідниці.

Висновки та рекомендації автора щодо теоретичного потенціалу та практичного застосування можуть слугувати підґрунтям для використання в подальшій науковій розробці даної теми. Так, дослідження боротьби українського народу, зокрема, Народного Руху України, за суверенізацію та здобуття незалежності України в 1989–1991 рр. сприяють відродженню і побудові національної держави, формуванню демократичного суспільства.

Монографія Кіндрачук Надії Мирославівни «За Україну незалежну (Роль Народного Руху України у здобутті незалежності України: 1989–1991 рр.)», безумовно, справляє позитивне враження. Н.М. Кіндрачук створила актуальне, потрібне дослідження, яке є вагомим внеском в історичну науку. Науково-теоретична і прикладна цінність представленого дослідження визначається контекстом сучасних пріоритетів розвитку історичних галузей знань, вивчення та аналізу проблем соціально-політичної історії України. У цьому зв'язку монографія Н.М. Кіндрачук репрезентує новий напрям історичних досліджень, становить значний науково-освітній інтерес не лише для істориків, але й для політологів, соціологів, педагогів, політиків, державотворців.